

XLI JOCS FLORALS DE LA TARDOR

Bona nit a tothom, amigues i amics. I gràcies per la vostra companyia.

Des de nen he intuït que un llibre era l'essència de l'amor, d'aquell amor que procura el bé de l'ésser estimat per damunt de tot, d'aquell amor a qui els grecs anomenaven *Ágápe* (*Αγάπη*).

I el mateix es pot dir d'un poema. Els poemes se't donen sense esperar res a canvi. No et demanen que els llegeixis. Però t'agraeixin que els teus ulls caminin per la pell del seus papers, pels plànols de les seves ratlles.

Perquè tu els redimeixes del tedi i de la pols, de l'oblit i del silenci. I perquè els seus fulls s'il·luminen amb la teva mirada, es ventilen amb la teva respiració, parlen amb la teva veu, i bateguen amb el teu cor.

Perquè si un llibre o un poema solament tenen la vida que tu els dones, ahora contenen tota la vida que ells podran oferir-te. I solen estar plens d'idees i sentiments, de somriures i llàgrimes, de viatges i móns, de fantasies i sorpreses, d'humanitats i vivències.

Un llibre o un poema ens obliguen a usar les dents de la imaginació per triturar la seva realitat mentre anem assaborint-la. I ens obren sempre les finestres de la curiositat perquè entri l'aire viciat del món i l'alè pur del coneixement.

Però he de confessar-vos que sóc un maltractador de llibres, que sóc un maltractador de poemes. Quan els llegeixo, els subratllo fins a destrossar-los, els espremo com si fossin taronges de llum, per beure'm fins a l'últim raig del seu suc vivífic.

I en justa reciprocitat, quan acabo d'escriure un llibre o un poema, em pregunto què li ofereixen els seus versos al lector.

Abans de que la meva tesi doctoral sobre la Gran Piràmide de Kheops em dugués cap a l'Atlàntida, vaig publicar quatre llibres de poesia, que representaven els quatre elements.

En ells, parlava successivament de l'aire, de la terra, del foc i de l'aigua. 4 elements que si els associés amb 4 columnes, el 5.è llibre que els va seguir seria la clau de volta que unificava, reforçava i cobria la seva

arquitectura, la que establia l'harmonia del seu món interior en completar-ne l'espai... de la paraula.

Aquest cinquè element que uneix y equilibra els altres quatre, és l'amor. Un amor diferent en el que alena l'aspiració a una integració panteista en el Tot, en l'U, entès com a sentiment original i aglutinador que ens impregna, i com a energia que —a partir de la passió i de l'entusiasme— cerca la bellesa a través del procés de creació.

L'amor panteista que busca la fusió amb la natura, cal entendre'l com una forma de compensar la nostra solitud, de compensar aquella absència de Déu que obsessionava el poeta Màrius Torres (Lleida, 1910 – Sant Quirze Safaja, 1942).

Potser la maduresa representa l'acceptació de la nostra orfandat i de la nostra finitud. I representa, alhora, la presa de consciència de que Déu —el desitjat Creador de la monstruosa immensitat còsmica— és massa inabastable per a la nostra ment. Y sorgeixen tantes preguntes sense resposta...

¿Realment podem creure que Ell s'ocupa de tots els nostres destins de temporals criatures minúscules?

¿O potser es més cert que ens regala la nostra llibertat a canvi de la soledat cap a on ens aboca?

Aquest sentiment de desempara que genera una revolta personal i que es comú a tants altres poetes, l'he copsat també en l'obra de Màrius Sampere (Barcelona, 1928 – 2018), i alena rere el poema que ha merescut la Viola d'aquests Jocs Florals de la Tardor: *Cant espiritual (arran de terra)*, dedicat pel seu autor a Joan Maragall i a Josep Palau i Fabre.

En ell el poeta s'afronta als límits de la seva humanitat i, com Adam, s'encara amb el Creador fins al punt de preguntar-li, coratjosa ment,

A quin joc jugues, Déu?...

Perquè com a ésser humà li costa d'entendre els designis divins davant el dolor del món. I penedit de la seva gosadia —o tal vegada, espantat— a continuació es capaç d'establir un pont emocional entre el minúscul i l'immens quan li diu:

*I no em consola pas
saber que tu comprens
la meva incomprensió.*

Dimensió humana en estat pur és el que ens ofereix el poeta. Dimensió humana de la ment que se sap limitada és el que ha commogut el jurat que he tingut l'honor de presidir.

La poesia assaja, sovint, les respostes als grans interrogants de l'home i —ahora— malda per fixar l'instant que aspira a eternitzar-se. I ho sol intentar mitjançant una alquímia destil·lada en combinar els mites i els símbols, la veritat i la versemblança, amb l'alcohol de l'autoironia —que desinfecta les ferides i allunya el dolor i la pena—, tot cercant la impossible pedra filosofal del procés creatiu.

El poema sol ser un espai de reflexió, de recreació de l'experiència vital en ficció, de conversió de la veritat íntima i privada en una mentida versemblant i compartible, on es genera la catarsi del goig i del plaer, de l'ànsia i de l'angoixa que permet preservar —transformant-la— la intensitat de l'instant màgic. I a vegades, fins i tot, caldrà agrair-li —masoquistament— al dolor, el naixement del poema.

El dolor per la pèrdua del paradís primigeni de la pàtria impregna el *Díptic de sol ixent* que ha merescut l'Englantina. En narrar l'aspre camí de la derrota, la poeta tasta el glop de l'amargura quan ens diu:

*L'hivern del '39
no eres en absolut viva natura;
un sol ixent —natura morta i freda
per als qui desterrats, no et veien
(...)
immersos com estaven en el fred.*

En ell, la poesia transcendeix l'experiència personal del dolor. I la universalitza mitjançant una emoció que, compartida amb el lector, es transforma en comuna solidaritat, des de la serenor que li ofereix la distància del temps.

I aquesta és una de les claus dels grans clàssics: la desdramatització del propi destí a través d'un distanciament que ofereix al poeta el privilegi de ser, alhora, actor i espectador de l'obra de la seva vida en el teatre del món.

Per això, em plauen especialment aquells poemes on es manifesta la recerca d'un equilibri estoic, una actitud que es recull en *Epicúria*, el poema que ha merescut el premi de la Fundació Banc Sabadell.

En ell el poeta dibuixa un escenari sense nom, on ens parla de legions... Som a Roma... L'imperi s'està esfondrant. I ell —viatger en el temps de la seva imaginació— junt amb els seus coetanis es consola en un *carpe diem* orgiàstic de plaers, que el poeta justifica:

*I si hem de morir igual, perquè no beure
en els teus llavis, avui, la copa plena
amb l'únic goig real d'aquesta vida!*

Davant de la incertitud essencial de l'home, la poesia sovint cerca el refugi de l'amor humà, entès aquest cop com la intensa flamarada d'*Éros* (*Ἔρως*) que té com a vehicle d'expressió natural la fusió en el sexe.

No obstant, si el poema relata la vida quotidiana, sovint intenta transcendir-la. I em pregunto... Allò que es repeteix quotidianament pot engendrar un poema?

I em responc: sí!... és clar que sí!

Però és força difícil rellegir i transformar un tòpic d'ahir —per exemple, l'amor perdurable—. Un fet que s'aconsegueix en *Els vells amants* on es descriu un amor que el temps —el gran alquimista— ha destil·lat des de l'*Éros* primigeni fins a l'*Ágápe* final.

Aquests amants antics han despertat la mirada admirada de la poeta que ha merescut la Flor Natural, per uns versos on es categoritza l'afany més vell del home: el desig de ser estimat:

*Caminem per la vida gestant reptes,
abracem dia y nit un munt de somnis
i amb l'ànima, potser, cansada i feble
esperem que l'amor ens acaroni.*

La poesia sol incorporar l'angoixa per la caducitat de l'home, el neguit romà del *tempus fugit*. —Ai!... el temps que, miserable, fuig mentre ens devora. Ai!... el temps que, miserable ment, perdem—.

I la poesia sol fer de notari que registra la permanència dels canvis, la impermanència de tot.

La poesia sol ser una flor naturalment oberta als impactes múltiples del lloc, de l'art, de la història, de la mitologia, com si fos la Lluna... I sol incorporar l'observació paradoxal i simbòlica de la natura.

Perquè l'ésser humà es mou entre quatre potencialitats: la capacitat sensible —que és la intel·ligència emotiva, teoritzada per alguns filòsofs contemporanis—, la capacitat de raonar —que sempre ha estat la intel·ligència racional—, la capacitat d'estimar —que seria la intel·ligència afectiva—, i la capacitat de crear —que sintetitza les altres tres, molt sovint de forma inconscient—.

Intueixo que nosaltres som, encara, un enigma irresolt. No acabem d'entendre que som generadors d'una energia inconeguda i incontrolable que necessita canalitzar-se i fluir cap a enfora —per evitar la malaltia—, i que es manifesta en forma d'amor, de passió, o d'amorosa i apassionada recerca artística. Una energia que en canalitzar-la, es formalitza en la conservació de l'espècie o en la generació de l'art, i que si no es projecta, i es reprimeix i frustra, pot generar processos d'autodestrucció.

Perquè hom necessita donar d'una forma tan imperiosa com necessita rebre, hom necessita crear. És una necessitat intrínseca a la naturalesa humana.

Personalment, entenc l'art com un fenomen que es genera entre la capacitat de sentir —emocions, sensacions, intuïcions...—, la capacitat de comprendre —tècnica, llenguatge, símbols, mites...— i la capacitat d'estimar —a si mateix, als altres, a la natura, a la vida...—.

I també entenc l'art com una necessitat vital de transcendir-nos —que justifica i, alhora, consum el temps de vida—, i com un intent de defensar-nos de la temporalitat, de la mort i de l'oblit.

Finalment, entenc l'art com una senda per intuir l'enigma de l'home — a través de l'inconscient, el gran inconegut— i per apropar-nos al misteri del procés de creació —la catarsi del goig, de l'angoixa i del dolor que es fon amb la reflexió i l'aprenentatge—.

En aquest context, el poema és el lloc de la creació i de l'ambigüitat, del joc i de la complicitat amb el lector... I alhora és el racó obscur on compartir el dolor sec i l'humor impotent davant del destí humà, i l'escenari il·luminat del propi *striptease*. I aquí cal remarcar la importància de la mètrica, de la forma, de la contenció formal —tal es el cas del sonet que conté la tendència a l'excés—, i de l'excel·lència del ritme que agermana la poesia amb la música.

Per a mi, el poema és el lloc de l'esperança que l'home busca dins de si mateix... Però també, l'espai de l'amor que lluita amb la mort i el temps, o de l'oració que prega —com en una làpida romana— *que la terra et sigui lleu*.

Per a mi, per tant, la poesia està íntimament lligada al misteri de la vida i —tal com succeïa en els clàssics— serà deutora de la filosofia i de l'ètica, i maldrà per recuperar els ideals més enllà dels límits de la condició humana. Per tant, admiro el discurs poètic que connecta amb el lector a través d'allò que és essencial i comú als homes: l'origen i la fi, l'amor i la mort, el bé i el mal, el goig i el dolor, la memòria i l'oblit, l'esperança i el buit...

De la poesia, doncs, em commou la vocació d'atemporalitat i — alhora— la permanent consciència temporal de l'instant —miraculós, irrepètible, fugisser...— que reté. I de la poesia m'admira la lucidesa que truca a la porta del pessimisme —mentre espera que no li obrin— i el contraposa a l'idealisme de l'amor còsmic. Per això, estimo la poesia que ultrapassa la quotidianitat, que pensa més enllà de la caixa, i que cerca respostes a les grans preguntes de sempre.

Per a mi la poesia, el cinema i l'art en general són estranys camins de llum que cerquen eternitzar els instants viscuts. I si, sovint, reto homenatge al cinema —que és l'art que fon les arts— és perquè venç el temps en permetre'ns retenir —en repetir-la eternament— la sensació d'un instant màgicament congelada.

Penso que unes aigües profundes no han de ser menys transparents. Per això, admiro l'ús d'un llenguatge directe que inclogui el metre com a música

del vers, i la narrativa com a fil de la poesia. I aposto per fer-la accessible, sense renunciar a una segona lectura en clau simbòlica.

Però, ben mirat, tot això no té massa importància... Ja ho sabia l'Antonio Machado (Sevilla, 1875 – Colliure, 1939) quan va escriure, alhora actor i espectador, des d'un saludable i intel·ligent exercici de distància d'ell mateix, els següents versos:

*Sabe esperar, aguarda que la marea fluya
—así en la costa un barco— sin que el partir te inquiete.
Todo el que espera sabe que la victoria es suya
porque la vida es larga y el arte es un juguete.*

*Y si la vida es corta
y no llega la mar a tu galera
aguarda sin partir y siempre espera
que el arte es largo y, además, no importa.*

No obstant, al costat de l'estoic cinisme de la intel·ligència més lúcida, avui hem d'aixecar l'entusiasta bandera de l'esperança. Una bandera que acompanyaré amb els primers versos de l'himne que ens deixà un dels poetes més nostrats, Miquel Martí i Pol (Roda de Ter, 1929 – Vic, 2003).

*Ara és demà. No escalfa el foc d'ahir
ni el foc d'avui. I haurem de fer foc nou.
Del gran silenci ençà, tot el que es mou
es mou amb voluntat d'esdevenir.*

Moltes gràcies.

Barcelona, 30 de novembre de 2018

Miquel Pérez-Sánchez Pla